

An underwater photograph of a coral reef with various types of coral and several blue fish swimming around. The scene is brightly lit, showing the intricate textures of the coral and the vibrant colors of the fish.

Trh práce a politika zaměstnanosti

Segmentace trhu práce
Deformace na Československém
trhu práce - historie

Blok 1 – segmentace trhu práce

- Klasický a neoklasický přístup – vyčišťování trhů. $w = S \times D$
- Teorie lidského kapitálu – rozdíly ve mzdách jsou dány rozdíly v hodnotě lidského kapitálu
- Předpoklady: racionální chování, dokonalé informace
- Liberální teorie vs. praktická regulace

Je trh práce homogenní ?

- Homogenita – podmínka rovnováhy podle klasické teorie.
- Existuje jen jeden trh práce ?
 - NE !
 - Je tolik trhů, kolik je oblastí, odvětví a profesí.

■ KRITIKA KLASICKÉHO PŘÍSTUPU

- Institucionální teorie
- Vnitřní trhy práce
- Teorie duálního trhu práce: segmentace

Zdroje segmentace pracovního trhu

- Heterogenita a diferenciace požadavků na pracovní místa
 - Inteligence
 - Zručnost
 - Kvalifikace
 - podmíněny: typem, strukturou ekonomiky (regionální, technologická) + bariéry profesní a prostorové mobility
- Heterogenita a diferenciace pracovníků
 - Koncept „lidského kapitálu“

SEGMENTACE NA PROFESNÍ, LOKÁLNÍ, INTERNÍ
A JINÉ TRHY PRÁCE

VERTIKÁLNÍ SEGMENTACE

- zbavení obecné variability části pracovníků + omezení nejistoty
- Vlivy:
 - technická a sociální organizace pracovních procesů (tvorba primárního a sekundárního trhu)
 - Institucionálními pravidly a dohodami mezi sociálními partnery a státními intervencemi na trhu práce
 - Diskriminací různých skupin pracovníků
 - Explicitní – insideři vs. outsideři
 - Implicitní – pohlaví, věk, rasa, sociální třída, délka praxe a nezaměstnanosti
 - neúplné a nákladné informace
 - hledání práce firmami i zaměstnanci je spojeno s náklady !

Institucionální teorie TP

- Vznik 40. léta – rozvoj odborů a kolektivního vyjednávání
- Mzda se stala administrativní, netržní
 - Je výsledkem vědomého lidského rozhodnutí, nikoliv neosobních tržních sil
 - Odbory nahradily tržní síly
 - Nabídka a poptávka se přizpůsobují mzdě a ne naopak
 - Odbory jsou politická nikoliv ekonomická síla
 - Přetlačovaná
 - Mzda se stává nástrojem pro zajištění loajality pracovníků a veřejného mínění, symbolem vítězství či prohry v souboji odborů a managementu

Role a cíle odborů

- Podnik – maximalizace zisku
- Odbory – vícedimenzionální cíl – spravedlnost a rovnost, ekonomický blahobyt
 - Odbory pouze v roli agenta
 - Maximalizovat nelze !
 - Jaká je tedy mzdová politika odborů ?
 - Odbory bojují za mzdy **spravedlivě srovnatelné**
 - Pracovníci (ale i zaměstnavatelé) srovnávají mzdy s podobnými zaměstnanci jinde.
 - Dle institucionalistů je srovnání důležitější než samotná výše mezd

Externí a interní trh práce

- Neoklasická teorie – kontinuální soutěž všech zaměstnanců a zaměstnavatelů
 - Firmy nekladou překážky tržním silám
 - Vysoká mobilita mezi firmami
 - Praxe ! Nečelíme každodenní možnosti být nahrazen někým kdo má stejnou kvalifikaci a nižší mzdové nároky
 - Interní – Uvnitř jednotlivých podniků
 - Není trhem v pravém slova smyslu
 - Mzda je výsledkem administrativních předpisů.
 - „Port of entry“ – kontakt s externím trhem
 - Mzda podléhá pravidlům a tradicím v podniku
 - Karierní žebříček
 - Typicky Japonsko, v EU např. Německo
 - Externí – Konkurence mezi podniky i zaměstnanci
 - Odpovídá neoklasické teorii
 - Determinuje mzdu na „Port of entry“
 - Typicky USA, v EU Francie, GB

Příčiny vzniku vnitřního trhu

- Náklady zaměstnání a zaškolení
- Každá firma má specifické požadavky na pracovní sílu a ta musí být zaškolená
- Týmová spolupráce
- Větší znalost existujících zaměstnanců
- Větší jistota místa pro zaměstnance
- Role odborů – obousměrný vztah

Teorie duálního trhu práce: primární a sekundární trh

- Primární trh
 - Výhodnější a prestižnější pozice
 - Dobré podmínky růstu
 - Stabilnější zaměstnání, frikční nezaměstnanost
 - Lepší platové podmínky a rostoucí mzdy
 - Silné a efektivní odbory
 - Lepší pracovní morálka

Sekundární trh

- Sekundární trh
 - Nižší prestiž
 - Nižší nerostoucí mzda
 - Vyšší fluktuace a nižší stabilita, strukturální a cyklická nezaměstnanost
 - Téměř nulová možnost kariéry a vstupu na primární trh
 - Častá období nezaměstnanosti
 - Ženy, mladí, staří, menšiny, hendikepovaní, nekvalifikovaní, nízké vzdělání
 - Malá pracovní morálka
- "Do you believe in life after death?" the boss asked one of his employees.
 - "Yes, Sir." the employee replied.
 - "Well, then, that makes everything just fine," the boss went on. "After you left early yesterday to go to your grandmother's funeral, she stopped in to see you."

Typické pozice sekundárního trhu

- Domácí práce
 - Mytí nádobí
 - Obsluha v restauraci
 - Nízký úředník
 - Podřadné práce např. v nemocnici
-
- V jedné firmě mohou koexistovat jak pozice primárního tak sekundárního trhu.

Teorie duálního trhu práce: primární a sekundární trh

- Primární a sekundární trh se sami sebou upevňují
 - Příklad:
 - Vysoké a rostoucí mzdy na primárním trhu tlačí na rostoucí produktivitu. Tyto tlaky vyúsťují v potřebu technologicky náročnějšího kapitálu, což podněcuje k „zlepšení“ pracovní síly a poskytuje pracovníkům další příležitosti. Zaměstnaní jsou motivováni ke školení svých zaměstnanců a zaměstnavatelé jsou motivováni se školit s vidinou vyšších mezd v kvalifikovanější práci. Náklady na školení stabilizují pracovní pozice
 - Nízké mzdy na sekundárním trhu netlačí na růst produktivity - není potřeba modernizace kapitálu, proto produktivita neroste a nečiní tak ani mzdy. Požadavky na znalosti jsou nízké a pracovní síla vzájemně substituovatelná – neexistuje důvod pro zamezení fluktuace pracovníků => není prostor pro vznik odborů

Zdroje duality trhu práce

- Struktura průmyslu
 - Sezónní výkyvy
 - Historie: vývoj firemní struktury
 - Velké a stabilní vs. malé a nestabilní firmy
- Historické důvody
 - Změna po 1890 z ruční práce na tovární výrobu
 - Snižování kvalifikace, vznik potřeby nekvalifikované P-S
 - Monopolizace hospodářství, homogenizace pracovní síly. Vznik interních trhů.
- „Sledování lenochů“
 - Ve velkých firmách je sledování zahálky obtížné a nákladné, firmám se vyplatí ad-hoc platit „motivační mzdy“, což spolu s pevně daným karierním žebříčkem vede k vyššímu pracovnímu úsilí a menší fluktuaci
 - V malých firmách je sledování ulejšáků jednoduché a tudíž použití motivační mzdy není potřebné

Sociální důsledky segmentace

- Posiluje sociální nerovnosti
- Vytváří bariéry mobility a flexibility
- Posílení heterogenity
 - primární trhy
 - sekundární
- malá mobilita mezi segmenty
- rozdíly v přístupu k zaměstnání
- různé zacházení se srovnatelnými typy pracovníků na různých trzích
 - muž vs. žena

Asymetrie trhu práce

- Na straně nabídky je možnost strategických voleb omezenější než na straně poptávky
 - Strukturální hendicap pracovní síly
 - Závislost na prostředcích obživy
 - Konkrétní pracovník může být kombinován jen s určitými činnostmi

Formální a neformální trh práce

- Formální – trh oficiálních pracovních příležitostí, kontrolovaný společenskými institucemi a těmi i regulovaný
- Neformální – mimo kontrolu oficiálních institucí (zejm. finančních a daňových úřadů).
 - Šedá a černá ekonomika
 - Samozásobitelství a domácí práce
 - Sousedská výpomoc
 - Zvýšení příjmu domácností
 - Boj s nezaměstnaností ?

Table 1. Taxonomy of types of underground economic activity

<i>Type of activity involved</i>	<i>Monetary transactions and tax issues</i>		<i>Non-monetary transactions and tax issues</i>	
Illegal	Trade in stolen goods; drug manufacture and trafficking; prostitution; gambling; smuggling and fraud		Barter of drugs and stolen goods, smuggling etc.; production or theft of drugs for own use	
	<i>Involving tax evasion</i>	<i>Involving tax avoidance</i>	<i>Involving tax evasion</i>	<i>Involving tax avoidance</i>
Legal	Unreported income from self-employment; wages, salaries and assets from unreported work related to legal services and goods	Employee discounts and fringe benefits	Barter of legal services and goods	Do-it-yourself work and help given to neighbours

Note: Structure of table based on Lippert and Walker [9], p. 5.

V které zemi... ?

- V které zemi EU je nejvyšší podíl šedé ekonomiky na HDP ?
- V které zemi světa je nejvyšší podíl šedé ekonomiky na HDP ?
- A nejnižší ?

Podíl šedé ekonomiky na HDP

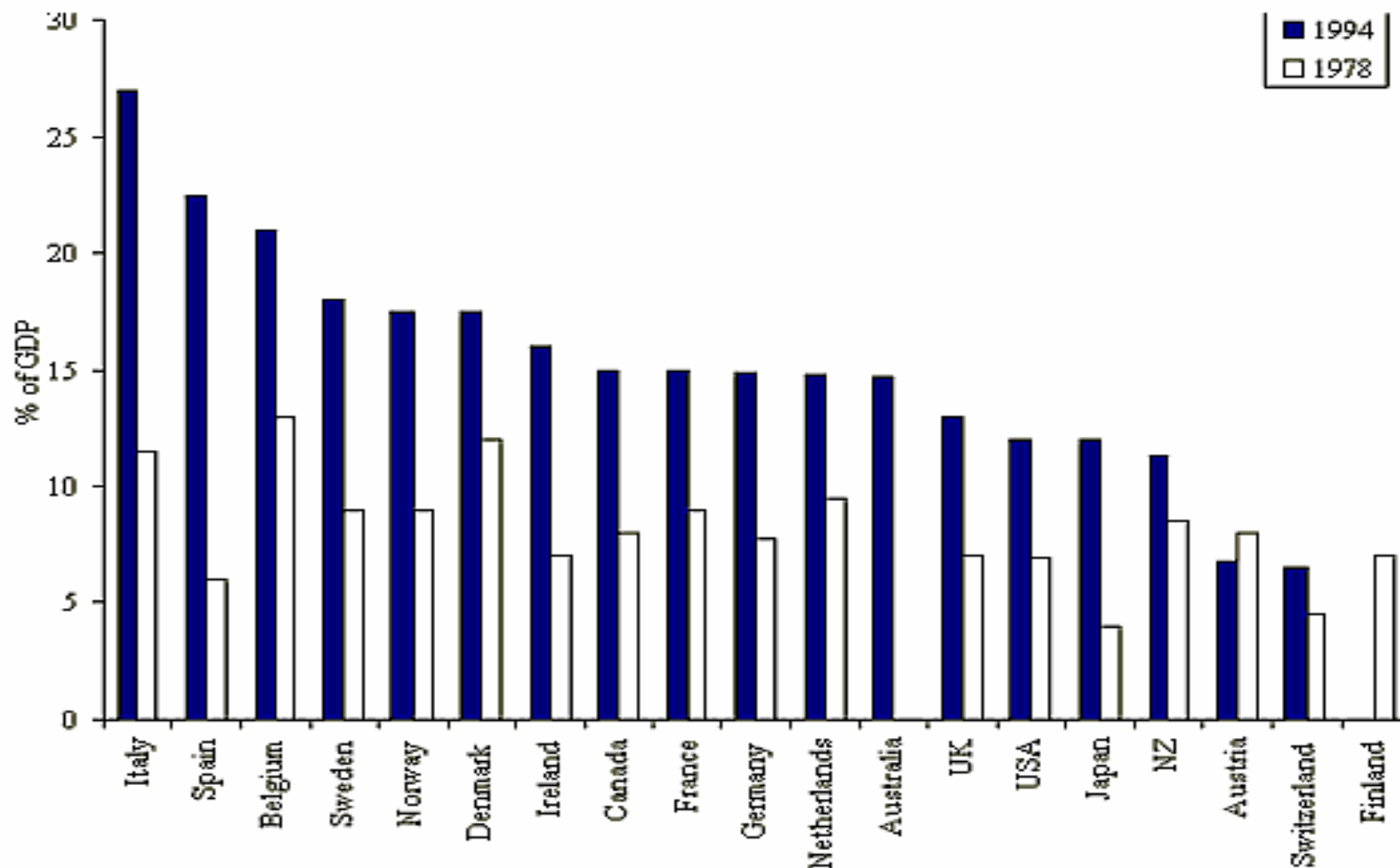

Figure 2: Size of hidden economy as percentage of gdp in various countries

Podíl šedé ekonomiky na HDP

Table 2. Shadow Economy as Percent of Official GDP, 1988–2000

Country Group	Percent of GDP
Developing	35–44
Transition	21–30
OECD	14–16

The ranges reflect the different estimation methods used by different sources. Common estimation methods are described later in this booklet.

Velikost stínových ekonomik ve světě

- http://www.unodc.org/unodc/bulletin/bulletin_2000-01-01_1_page009.html

Blok II – deformace na českém trhu práce: historický exkurz

- ČSR – Nástupnický stát R-U.
 - Tři vývojově odlišné územní celky
 - Průmyslově-agrární struktura
 - 60 % průmyslového potenciálu R-U (lehký průmysl)
 - Vyspělý západ vs. agrární východ

Meziválečný vývoj

- Tři ekonomické cykly
 - 1921-1929, krize: 1921-1923
 - pokles průmyslové výroby o $\frac{1}{4}$ - 440 tis. nezaměstnaných, pokles nominálních mezd, deflační politika – pokles cen o 40 %
 - od 1924 – konjunktura – 42 tis. nezaměstnaných v roce 1929, zavádění pásové výroby = růst produktivity
 - 1925 – uzákoněna dovolené pro dělnictvo (kolik ?), ale nedodržováno
 - Zavedení starobního a invalidního pojištění $\frac{1}{2}$ zam-ci + $\frac{1}{2}$ zem-ele
 - Nemocenské a úrazové pojištění (?)
 - Zrušení státních podpora a jejich nahrazení podporami pouze pro dělníky v odborech.
 - 1930 – velká krize !

Velká krize

- 1930 – velká krize !
 - 1933 – 920 tis. nezaměstnaných (registrovaných). Odhady – 1,3 mil.
 - + zkracování úvazků u asi 30%
 - pokles nominálních a reálných mezd
 - Drobní živnostníci vs. pásová výroby
 - Exodus z měst – problém na venkově
 - Sociální důsledky regionálně diferenciovaná = růst napětí = snazší nástup fašismu

II. světová válka

- 1938 – 2/5 průmyslu v sudetech
 - příslib poskytnutí 40 tis dělníků pro práci v německých dolech, zemědělství, železničních stavbách
 - Československo se stalo předním zbrojním a průmyslovým arzenálem Hitlera
 - 15.3.1939 – rozpad Československa
 - V protektorátu zavedeno válečné hospodářství
 - řízení výroby a oběhu zboží
 - centrální regulace zemědělské výroby
 - kontrola zahr. obchodu a platebního styku
 - státní řízení cen a mezd
 - direktivní rozmisťování pracovních sil pomocí ÚP
 - nucené práce
 - přidělový systém

Poválečný vývoj

- Konfiskace majetku – národní správa
 - snaha o reprivatizaci živností (neuskutečněná)
- 1945 – znárodňování velkých kolosů (4. dekrety E. Beneše)
- Odsun 3 mil. Němců = úbytek cca 2. mil. pracovníků
 - růst mobility, pobídky Volyňským Čechům, Rumunům, Řekům.
 - nedostatek pracovních sil
- 1947-1948 – další vlna znárodňování – na konci roku 1948 vyráběl soukromý sektor jen 30 % HDP

1949 -1953 – první pětiletka

- Opuštění tržních principů
- Změna hospodářského profilu
Československa
- Likvidace živnostenského podnikání
 - diskriminace při rozmisťování pracovních sil
 - zásobování materiálem
 - nátlak (VŠ)
 - daňová politika

Důsledky změn

- zánik živnostníků
 - rozvoj melouchaření
- přeliv mužské pracovní síly do těžkého průmyslu na nekvalifikovaná místa
- ženy z domácností do lehkého průmyslu
 - dequalifikace
- růst nominálních mezd nedoprovázený růstem produktivity práce
 - inflační tendence
 - vznik neuspokojené poptávky (odložená z války + nová podpořená růstem mezd)
 - podlomení stability měny (reforma v roce 1953)
 - postupná mzdová nivelizace

Opatření sociální politiky

48-89

- zkrácení pracovní doby
- bytová výstavba
- vzdělanost obyvatelstva
- propopulační opatření

Vtip na závěr...

- If a train station is where the train stops and a bus station is where the bus stops, what is a work station?